

ศักยภาพผลิตภัณฑ์และแนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะ และทะเล และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว 3 ทะเล: ทะเลอันดามัน ทะเลสาบสงขลา และทะเลอ่าวไทย*

มณฑาทิพย์ แคนยุกต์** ทวีพร นาคา** นฤชิต ดีพร้อม*** มานะ ชุนวิช่วย****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล โดยศึกษาด้านความพร้อมของสถานที่ ด้านความสะดวกของการเดินทาง ด้านที่พัก ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสาธารณูปโภค ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมและด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล ขอบเขตพื้นที่การวิจัยครอบคลุม 5 จังหวัด คือ ตรัง สตูล สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช และ 3 ทะเล คือ ทะเลอันดามัน ทะเลสาบสงขลา และทะเลอ่าวไทย

ระเบียบวิธีการวิจัยและข้อค้นพบ

ใช้กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ทะเล มีศักยภาพการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แต่ละทะเลจะมีเอกลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง โดยศักยภาพทั้ง 8 ด้าน ดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับสูง สำหรับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันในด้านการเลือกสถานที่และระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยจะใช้เวลา 1 – 2 วัน ส่วนชาวต่างชาติจะใช้เวลามากกว่า 4 วันขึ้นไป เมื่อเปรียบเทียบความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล สรุปในภาพรวมได้ว่า ใน 3 จังหวัด คือ ตรัง พัทลุง สตูล นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความ

*ได้รับทุนวิจัยจากสำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

** อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช

*** อาจารย์ประจำคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช

**** อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

ต้องการด้านสภาพแวดล้อม และด้านความพร้อมของสถานที่สูงสุด ซึ่งต่างกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ต้องการความสะดวกของการเดินทาง และการมีส่วนร่วมของชุมชนสูงสุด ส่วนจังหวัดสงขลานั้น ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติมีความต้องการไม่แตกต่างกัน คือ ความต้องการด้านสถานที่พักสูงสุด ส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช นักท่องเที่ยวชาวไทย ต้องการความสะดวกในการเดินทางสูงสุด ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติ มีความต้องการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนสูงสุด

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาระดับพื้นที่ เป็นแนวทางที่ชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยชุมชนเอง ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การสร้างกลุ่มและเครือข่ายการท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเลกับแหล่งท่องเที่ยวด้านอื่น ควรมีการพัฒนาการสร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และการพัฒนาระบบสื่อความหมาย การประชาสัมพันธ์และการบริการ สำหรับแนวทางการพัฒนาระดับนโยบาย เป็นแนวทางที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ให้ความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพภายในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การสร้างสาธารณูปโภคให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม การอบรมชุมชนให้มีความพร้อมกับการท่องเที่ยว การกำหนดนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นของรัฐ เช่น อุทยานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ควรพัฒนาระบบการบริการอย่างเหมาะสม และให้ชุมชนมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : ศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทางทะเล

แนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว 3 ทะเล

The Potential of the Marine Sustainable Tourism Products and the Sustainable Tourism Trend on Seacoast and Island, and Tourist Behavior in Three Marine Areas: Andaman Sea, Songkhla Lake, and the Gulf of Thailand*

Montatip Kanyook Taweeporn Naka** Naruechit Deeprom***
Mana Khunweechuay******

Abstract

This research has the objective to explore the potential for increased tourism on islands and along sea coasts. Also, the research explores tourist destinations, travel arrangements, accommodations, the surrounding environment, public utilities, safety issues, tourist activities, and activities together with the community in order to examine the behaviors and needs of Thai and international tourists. All of these factors are examined in relation to the potential for increased tourism on islands and along sea coasts. The research sites cover five provinces: Trang, Satun, Songkla, Pattaloung and Nakhon Si Thammarat and three bodies of water – Andaman Sea, Songkla Lake and the Gulf of Thailand.

Research Methodology and Findings

This research employed in depth interviews and participant observations. The findings of this research along the three bodies of water had differences. The tourism experience along the sea was the most distinctive for each of the factors explored ranking mid to high. For the behaviors and needs of the tourists there were differences in the selection of locations in terms of the sites and times of visit. Also, the

* This Study was granted by The Area-Based Tourism Research Centre for Sustainable Tourism Development, The Thailand research fund

** Lecturer, Faculty of Business Administration , Southern College of Technology, Nakhon Si Thammarat

*** Lecturer, Faculty of Tourism and Hospitality, Southern College of Technology,
Nakhon Si Thammarat

**** Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat

Thai tourists came for 1-2 days, while the international tourists came for 4 or more days. When comparing the Thai and international tourists, who were interested in island and sea coast experiences, the conclusion is that in Trang, Pattaloung and Satun the Thai tourist showed preference and the locations/accommodations were highly rated. For the international tourists they were most concerned with ease of travel and activities together with the community. In Songkla all tourists had the same behaviors and needs, namely the nicest accommodations. For Nakhon Si Thammarat, Thai tourists needed ease of travel as the most important factor. For international tourists, overall, they were most interested in activities together with the community.

Recommendations and Suggestions

In order to develop site locations, the community has the ability to do so and the ability to develop the distinctive features of each site. In order to develop groups and networks of tourists on islands and along sea coasts with other tourist groups, it is useful to make linkages with educational institutions concerned with community activities, tourism, and developing marketing, public relations and services according to policies. It is important to follow the policies of the government and the private sector in order to agree upon services in order to increase the tourism market, such as: public relations, information sharing in order to link tourism experiences, inclusion of the community in seminars with tourists in order to establish the standards and regulations that are appropriate for each location along with the tourist carrying capacity of the site, and activities. There needs to be an integration of government standards and the activities on-site, along with protection of the natural environment, and appropriate services for the locale with community input.

Key Words: The potential of the marine tourism products
Sustainable tourism trend on seacoast and island
Tourist behavior in three marine areas

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญของอุตสาหกรรมไทย โดยตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีการรณรงค์ทางการท่องเที่ยวอย่างเข้มข้น และต่อเนื่องนับตั้งแต่โครงการ "ปีท่องเที่ยวไทย" "ประเทศไทย - ประตูดูอินโดจีน" "Amazing Thailand" จนถึง "Unseen Thailand" ความสำคัญของการท่องเที่ยวไทยปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนจากการที่มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้ประเทศไทย ผ่านพ้นวิกฤตทางเศรษฐกิจของอาเซียนนับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา

ความสำคัญของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจจากมุมมองของรัฐบาลไทย เห็นได้จากการสนับสนุนงบประมาณ และภาระงานที่มีตัวชี้วัดรายได้จากการท่องเที่ยว โดยการใช้จ่ายงบประมาณ 2.5 พันล้านบาทเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในปี 2548 รัฐบาลคาดหวังว่าจะได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึง 4.5 แสนล้านบาท จากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่คาดว่าจะมีถึง 13.38 ล้านคน รัฐบาลใช้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์หลักของการพัฒนาประเทศ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่สำคัญสองประการ คือ การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่มีส่วนช่วยกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประการที่สองคือ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการใช้จ่ายเงินเป็นหลัก ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ภาคแรงงานและช่วยลดความยากจนในหมู่ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ตามรายงานบัญชีประชาชาติ (National Account Data) และบัญชีการท่องเที่ยวไทย (Thai Tourism Satellite

Accounts) ที่จัดทำโดยสภาการท่องเที่ยวและการเดินทางโลก (World Travel and Tourism Council) พบว่ารายได้เฉลี่ยทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มาจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยวชาวไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2541 - 2548 คิดเป็น

ร้อยละ 13 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ หรือ 6.55 แสนล้านบาท

ร้อยละ 10 ของการว่าจ้างแรงงาน หรือ 3 ล้านตำแหน่ง

ร้อยละ 13 ของการส่งออก หรือ 4.17 แสนล้านบาท

ร้อยละ 12 ของการลงทุน หรือ 1.17 แสนล้านบาท และ

ร้อยละ 3 ของงบประมาณจากรัฐบาลหรือ 1.3 หมื่นล้านบาท

โดยภาพรวมจะเห็นว่ารายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจของประเทศ และหากพิจารณารายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศ ครั้งปีแรกของคนไทย ปี 2549 รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคใต้เป็นภาคที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นอันดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร เนื่องจากภาคใต้มีลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีคาบสมุทรอยู่ระหว่างอ่าวไทยและทะเลอันดามัน รวมถึงมีทะเลสาบสงขลาตั้งอยู่ส่วนกลางของภูมิภาคนี้ ส่งผลให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีอยู่อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล

พื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง คือ จังหวัดตรัง จังหวัดสตูล จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ซึ่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวทางทะเลอีกแหล่งหนึ่งของภาคใต้ มีลักษณะของพื้นที่อันโดดเด่น ถือเป็นดินแดน 3 ทะเล คือ ทะเลอ่าวไทย ทะเลอันดามัน และทะเลสาบสงขลา จึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความหลากหลายทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางทะเลอย่างมาก ศักยภาพภูมิประเทศเช่นนี้ บวกกับวิถีชีวิตของประชาชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละเขตพื้นที่ที่เป็นอัตลักษณ์ ทำให้เขตพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ยังคงมีสภาพเป็นพื้นที่ของความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจเข้ามาท่องเที่ยวทางทะเลในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้เป็นจำนวนมาก

ด้วยลักษณะพื้นที่อันโดดเด่นเป็นดินแดน 3 ทะเล ที่มีวิจัยจึงได้ข้อสรุปร่วมกันว่าการศึกษาศักยภาพผลิตภัณฑ์และหาแนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเลรวมถึงการศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้จะเป็นการศึกษาที่นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ให้มีความยั่งยืน รวมถึงอาจสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของทั้ง 3 ทะเล โดยการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับ 5 จังหวัดซึ่งมีข้อมูลโดยสังเขปดังนี้

จังหวัดตรัง

เป็นภาษามลายู แปลว่ารุ่งอรุณ ก่อนจะเป็นเมืองตรังที่ตั้งอยู่ในปัจจุบัน (ตำบลทับเที่ยง) มีการย้ายศูนย์กลางของเมือง (จังหวัด) มาหลาย

ครั้ง เช่นอยู่ริมด้านเหนือเขาปಿನะชื่อว่ากรุงธานี อยู่ที่คลองลำภูราชื่อว่าตรังคะปุระ อยู่ที่บ้านอู่ตะเภาชื่อว่าตรังนกแขก ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นย้ายมาที่ควนธานี ในรัชกาลที่ 3 ย้ายไปตั้งที่อำเภอกันตัง กระทั่งสุดท้ายในรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายมาตั้งที่ตำบลทับเที่ยง ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของอำเภอเมืองและจังหวัดตรังในปัจจุบัน ตรังเป็นจังหวัดเล็ก ๆ การท่องเที่ยวภายในจังหวัดแทบทุกเส้นทางสามารถไปเข้าเย็นกลับได้ สำหรับการท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเล ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างชื่อให้จังหวัดตรังมากที่สุดยาวนานน้ำตรัง ประกอบด้วยเกาะแก่งน้อยใหญ่กว่า 46 เกาะ บางเกาะมีลักษณะเป็นเกาะหินสูงชัน ไม่มีชายหาด ไม่มีที่ราบสำหรับการอยู่อาศัยของผู้คน แต่มีโพรงถ้ำมากมายซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและทำรังของนกนางแอ่น เกาะเหล่านี้จึงเป็นแหล่งทำเงินจากการเปิดให้สัมปทานรังนกเป็นจำนวนมากในแต่ละปี บางเกาะมีขนาดใหญ่และมีที่ราบพอให้ตั้งชุมชนหรือขึ้นไปท่องเที่ยวบนเกาะ แม้ว่าหาดทรายตามเกาะแก่งกลางทะเลตรังจะมีไม่มากนัก แต่ก็มี ความสวยงามไม่แพ้ที่ใดในประเทศไทย โดยเฉพาะเกาะกระดานซึ่งเป็นสถานที่จัดงานวิวहाँได้สมุทรนั้นได้รับการกล่าวขานว่ามีหาดทรายงดงามที่สุดในทะเลตรัง ด้วยความที่เกาะแก่งที่ให้คนไปพักผ่อนอยู่มีไม่มากนัก แต่ทรัพยากรใต้น้ำทะเลตรังกลับมีมากมาย ได้แก่ แหล่งปะการังน้ำตื้นที่สวยงาม และฝูงปลาหลากสีสันที่อาศัยอยู่ตามแหล่งปะการังเหล่านั้น จึงเป็น สิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนเมืองตรังเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ประกอบกับทะเล

ตรังคลื่นลมค่อนข้างสงบ การเดินทางจากท่าเรือปากเมงไปเกาะต่างๆ ไม่ไกลมากนัก ยิ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวทะเลตรังรุ่งเรืองถึงขีดสุด ในปัจจุบัน แหล่งค่าน้ำทะเลตรังขึ้นชื่อว่ามีปะการังที่สวยงาม น้ำตื้น ใสสะอาด และเข้าชมได้สะดวก การค่าน้ำชมความงามของโลกใต้ทะเลตรังสามารถเที่ยวได้ภายในวันเดียว โดยแบ่งกลุ่มเกาะการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 กลุ่ม การท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นการนำชมเกาะเล็ก ๆ ใกล้เคียงทางด้านทิศเหนือของจังหวัด เช่น เกาะม้า เกาะเชือก เกาะไหงเกาะแหวน เกาะมุก ถ้ำมรกต ส่วนเกาะอื่น ๆ ที่อยู่ทางทิศใต้บางเกาะเป็นเกาะใหญ่มีชุมชนตั้งอยู่สามารถนั่งเรือเมล์ข้ามไปเที่ยวได้ ลักษณะการท่องเที่ยวเป็นแบบธรรมชาติ คุณก คุณพะยูนและวิถีชีวิตชาวบ้าน แต่แหล่งค่าน้ำอาจไม่สวยงามเท่าเกาะด้านเหนือ ส่วนกลุ่มเกาะที่อยู่ล่างสุดของเขตจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นเกาะสัมปทานรังนกไม่อนุญาตให้ไปท่องเที่ยว แต่ก็มีอีกหลายเกาะที่เปิดให้ขึ้นไปเที่ยวชม พักแรม และมีแหล่งปะการังที่อุดมสมบูรณ์สามารถท่องเที่ยวได้ในโปรแกรมวันเดียวเช่นกัน ส่วนหมู่เกาะตอนกลาง ซึ่งยังไม่ได้รับความนิยมเท่าหมู่เกาะทางด้านเหนือ แต่ก็มีที่น่าสนใจไม่แพ้กันไม่ว่าจะเป็นเกาะลิบง ซึ่งเป็นแหล่งคุณก และชมธรรมชาติชั้นยอด และเป็นที่อยู่ของพะยูนฝูงเกือบสุดท้ายของเมืองไทย เกาะสุกร และเกาะรอก เกาะที่อุดมด้วยปะการังและอยู่นอกสุดน่านน้ำทะเลไทยแถบนี้ ทางใต้สุดของทะเลตรังมีหมู่เกาะที่มีชื่อเสียง คือ หมู่เกาะเกตรา ซึ่งมีเกาะการท่องเที่ยวสำคัญได้แก่ เกาะหลาวเหลียง และเกาะตะเกียง ซึ่งยังมีธรรมชาติบริสุทธิ์อยู่มาก เกาะเหล่านี้เป็น

เกาะสัมปทานรังนก ไม่อนุญาตให้บุคคลทั่วไปขึ้นไปเที่ยวบนเกาะ แต่มีบริษัทให้บริการแพ็คเกจทัวร์ ทั้งแบบไปกลับและค้างแรม ซึ่งถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้รักความเงียบสงบ และความบริสุทธิ์ของท้องทะเลในส่วนของชายหาดที่ตั้งอยู่บริเวณแผ่นดินก็ได้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวไม่แพ้เกาะ เช่น อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม หมู่บ้านเจ้าไหม หาดสำราญหาดหยงหลังหาดปากเมง

จังหวัดสตูล

แต่เดิมจังหวัดสตูลขึ้นกับมณฑลไทรบุรี ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสยามในขณะนั้น กระทั่งปี พ.ศ. 2451 ประเทศไทยเสียดินแดนหัวเมืองมลายูให้แก่ประเทศอังกฤษ และมีการแบ่งแยกดินแดนกัน ประเทศไทยได้เมืองสตูลอยู่เพียงเมืองเดียว นอกจากนั้นคือรัฐกลันตัน ตรัง กานู ไทรบุรี (รัฐเคดาห์ในปัจจุบัน) และปะลิสตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอังกฤษ

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเล ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งแรกของประเทศไทย มีชื่อเสียงทางด้านประวัติศาสตร์และความสวยงามของธรรมชาติ ตั้งอยู่ในทะเลอันดามัน ห่างจากตัวเมืองสตูลประมาณ 40 กิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือจดอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตรา ทิศใต้จดทะเลที่เป็นแนวพรมแดนระหว่างประเทศไทยและสหพันธรัฐมาเลเซีย มีพื้นที่ทั้งเกาะและทะเลรวมกันประมาณ 1,490

ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ จำนวน 51 เกาะ มีเกาะขนาดใหญ่ 7 เกาะ ได้แก่ เกาะตะรุเตา เกาะอาดัง เกาะราวี เกาะหลีเป๊ะ เกาะกลาง เกาะบาตวง และเกาะบิสลี แบ่งออกเป็น 2 เกาะใหญ่ คือ หมู่เกาะตะรุเตา และหมู่เกาะอาดัง - ราวี ได้รับประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ.2517 และได้รับยกย่องจาก องค์การยูเนสโก ในปี พ.ศ.2525 ให้เป็นมรดกแห่ง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หมู่เกาะตะรุเตานับเป็นเกาะใหญ่ที่สุดของอุทยานมีพื้นที่ 152 ตารางกิโลเมตร มีป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์หาดทรายละเอียดสีขาว ฟ้าทะเลสีครามงามจับใจคำว่าตะรุเตา เพี้ยนมาจากคำว่าตะโละเตรา ในภาษามลายู แปลว่า มีอ่าวมาก เช่น อ่าวพันเตมะละกา อ่าวสน อ่าวมะขาม อ่าวตะโละวาวดาบ อ่าวตะโละอูดัง บริเวณตะรุเตามีสถานที่ น่าสนใจ หาดทราย เล่นน้ำได้หลายหาด เช่น หาดทรายอ่าวพันเตมะละกา หาดทรายอ่าวเมาะและ หาดทรายอ่าวสน น้ำตก มีน้ำตกลูดูและน้ำตกโละโปะถ้ำ เช่น ถ้ำค้างอยู่ที่อ่าวถ้ำยี่ และถ้ำจระเข้ จุดชมวิวกาโตะบู กลองพันเตมะละกา สถานที่ดำน้ำดูปะการัง และศูนย์นิทรรศการ บ่ออนุบาลเต่าทะเลส่วนสถานที่ท่องเที่ยวภายในเกาะอาดัง - ราวี เช่น หาดทราย ในหมู่เกาะอาดัง - ราวี มีหาดทรายที่สวยงามสามารถเล่นน้ำได้หลายแห่ง โดยเฉพาะ หาดทรายบนเกาะไข่ หาดทรายแหลมสน หาดอ่าวโละหาดทรายอ่าวตะโละรีปา และหาดทรายขาวบนเกาะราวี จุดชมวิวกาโตะบู เป็นจุดชมวิวกวทัศน์ที่สวยงาม น้ำตก มีน้ำตกโจรสลัดเป็นน้ำตกขนาดเล็ก และมีน้ำตกรัตนาน้ำตกใหญ่บนเกาะอาดัง เกาะหินงาม เป็นเกาะขนาดเล็กหินบนชายหาดมีความกลมเกลี้ยงเป็นมัน มีลวดลาย

สวยงาม เกาะหลีเป๊ะหรือเกาะหลีเป๊ะ เกาะนี้อยู่ทางตอนใต้ของเกาะอาดัง 2 กิโลเมตรมีชุมชนชาวเล (เผ่าอูรักลาโว้ย) อาศัยอยู่หลายครอบครัว ส่วนใหญ่มีอาชีพทำการประมง จุดเด่นของเกาะหลีเป๊ะคือ ธรรมชาติของป่าปะการังรอบเกาะ เวียงอ่าวสวยงาม หาดทรายขาวละเอียด และอ่าวที่สวยงามคือ อ่าวพิทยา ส่วนสถานที่ดำน้ำดูปะการัง แหล่งดำน้ำในหมู่เกาะอาดังราวี ได้แก่ เกาะจาบัง จะมีปะการังสีอ่อนๆ ดอกไม้ทะเล ดาวขนนก เหมาะทั้งการดำน้ำตื้นและน้ำลึก เกาะยางหรือเกาะกาโต๊ะ เกาะอาดัง เกาะราวี เกาะกระ และเกาะดง มีปะการังอยู่รอบเกาะเหมาะสำหรับการดำน้ำตื้น

จังหวัดสงขลา

มีชื่อเดิมว่าเมืองสทิง ศูนย์กลางตั้งอยู่ที่อำเภอสทิงพระ สงขลาเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มีพื้นที่ติดต่อกับรัฐเคดะห์ (ไทรบุรี) ของประเทศมาเลเซีย เป็นเมืองท่าและเมืองชายทะเลที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้มาตั้งแต่สมัยโบราณ มีโบราณสถานและโบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และการเล่นพื้นเมือง ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษตกทอดให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษามากมาย จังหวัดสงขลามีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งที่เป็นชายทะเล น้ำตก ทะเลสาบ และมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ เช่นแหลมสมิหลา อยู่ในเขตเทศบาลเมือง ห่างจากตลาดทรัพย์สิน (ตลาดสด เทศบาล) ประมาณ 2.5 กิโลเมตร มีหาดทรายขาวสะอาด ทิวสนร่มรื่น รูปปั้นนางเงือกอันเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสงขลา และรูปปั้นหนู แมว บริเวณโดยรอบได้จัดสวนหย่อมไว้ดูร่มรื่น สำหรับเป็นที่

นั่งพักผ่อนยามเย็น เมื่อมองออกไปในทะเลจะเห็นเกาะหนูเกาะแมว สัญลักษณ์หนึ่งของแหลมสมิหลา นอกจากนี้ยังมีเกาะยอ ซึ่งเป็นเกาะเล็ก ๆ ในทะเลสาบสงขลา เกาะยอมีพื้นที่ทั้งหมด 9,275 ไร่พื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นไหล่เขาและที่ราบตามเชิงเขาเหมาะแก่การเกษตรกรรม บนเกาะยอมีการทำผลไม้แบบสมรม หมายถึง ผลไม้จะผลัดกันให้ผลผลิตตลอดทั้งปี และผ้าทอเกาะยอเป็นผ้าพื้นเมือง ที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากผู้นิยมสวมใส่ผ้าไทย มีลายที่เป็นเอกลักษณ์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ทางด้านเกาะและทะเลยังมีอุทยานนกน้ำคูขุด เป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา จากการสำรวจของกรมป่าไม้พบว่ามียนก 44 วงศ์ 137 สกุล 219 ชนิดบริเวณที่จะชมนก คือเกาะโคบและท่าหินหาดสะกอม เป็นหาดทรายขาวสะอาดสวยงามนับเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการพักผ่อน ตั้งแคมป์ สามารถเช่าเรือประมงไปเที่ยวเกาะขาม ที่มีปลาชุกชุม

จังหวัดพัทลุง

เป็นเมืองเก่าแก่สร้างมาตั้งแต่ พ.ศ.1480 เก่าแก่กว่าสุโขทัย คือ เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรศรีวิชัย และอาณาจักรตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) สลับผลัดเปลี่ยนกันบางช่วงศูนย์กลางของเมืองมีหลายที่ เช่น ท่าเสม็ด ควนมะพร้าว และบ้านม่วงในปีพ.ศ. 2315 ได้ย้ายมาอยู่ที่ลำปำ และครั้งสุดท้ายอยู่ที่ตั้งปัจจุบัน และได้ยกฐานะเป็นจังหวัดเมื่อปี พ.ศ.2476 และสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเล ที่โดดเด่นได้แก่ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นที่สุดของจังหวัดพัทลุง ทะเลน้อยเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลาย สมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำ

และพืชน้ำนานาชนิด ซึ่งยูเนสโกได้คัดเลือกให้ทะเลน้อยเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือแรมซาร์ไซด์ แห่งแรกของประเทศ ทะเลน้อยเป็นพื้นที่ประกอบไปด้วย หนอง บึง ท่งหญ้า ป่าเสม็ดขาว ป่ากปากระจูด ดอกบัวแดงจะบานสีชมพูสดใสในเวลา 7.00-9.00 น. ของทุกวัน และสิ่งที่น่าสนใจด้านการท่องเที่ยวทะเลน้อย ได้แก่ นกน้ำนานาชนิด วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน ทะเลบัว เป็นทะเลบัวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย นอกจากทะเลน้อยแล้วยังมีหาดแสนสุขลำปำ เป็นหาดทรายที่มีบริเวณริมรีน ริมฝั่งทะเลสาบสงขลา มีศาลากลางน้ำชื่อ ศาลาลำปำที่รัก สำหรับชมวิวิวทัศน์บริเวณทะเลสาบ และจากบริเวณชายหาดมีสะพานเชื่อมไปยังเกาะลอย เป็นเกาะที่เกิดจากการทับถมของตะกอนปากน้ำลำปำ นอกจากนี้ในบริเวณทะเลสาบลำปำยังมีฝูงปลาโลมาหัวบาตรปรากฏให้เห็นบ่อยครั้ง

จังหวัดนครศรีธรรมราช

เป็นเมืองที่มีเสน่ห์ มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรมที่เมืองนครมีอยู่ในปัจจุบัน ได้รับการสะสมจากประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 1,800 ปี เมืองนครศรีธรรมราช หรือนครอันสง่าแห่งพระราชผู้ทรงธรรม รุ่งเรือง มีสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเลที่โดดเด่น ได้แก่ อุทยานแห่งชาติหาดขนอมหมู่เกาะทะเลใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่บนเส้นทางถนนขนอม - โรงไฟฟ้า แยกซ้ายเข้าไปประมาณ 100 เมตร เนื้อที่ของอุทยานฯ ครอบคลุมพื้นที่ทางทะเล เกาะแก่งภูเขา และพื้นที่ชายฝั่งทะเล อุทยานแห่งชาติหาดขนอมหมู่เกาะทะเลใต้ ประกอบด้วยเกาะน้อย

เกาะวังใน เกาะวังนอก เกาะแตนเกาะราบ เกาะท่า
ไร่ เกาะผี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอ่าวขนอม อ่าว
ท้องคำ อ่าวท้องกลาง อ่าวท้องหยีอ่าวท้องยาง
และภูเขาต่าง ๆ เช่น เขาพลายดำ เขาผีหงาย เขาคอ
เขาเพล เขาแดดฟ้า เป็นต้น และอ่าวขนอมเป็น
อ่าวที่ใหญ่ที่สุดในบรรดาอ่าวอื่น ๆ ของอุทยาน
และเป็นอ่าวที่มีชายฝั่งทะเลที่สวยงามยาว
ติดต่อกัน คือ หาดในเพล หาดหน้าด่าน หาดใน
แปร์รีด และแต่ละหาดก็เป็นหาดทรายที่มี
สภาพแวดล้อมเป็นธรรมชาติสมบูรณ์ เหมาะแก่
การไปแคมป์ปิ้ง หรือพักผ่อน

กล่าวโดยสรุปทั้ง 5 จังหวัด ที่กล่าวมานี้
มีพื้นที่ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทางด้าน
เกาะและทะเลซึ่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอยู่
แล้วระดับหนึ่ง ด้วยความหลากหลายของ
ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเลใน
พื้นที่ 5 จังหวัด จึงทำให้ทีมวิจัยตั้งสมมติฐานว่า
พื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวแต่ยังไม่
ได้ถูกยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มี
ชื่อเสียงน่าจะมีอยู่อีกเป็นจำนวนมาก ทีมวิจัย
จึงตระหนักและเห็นความสำคัญของการค้นหา
ศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
ทางด้านเกาะและทะเลทั้งที่มีอยู่เดิมและที่ยังไม่ได้
ถูกนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป เพื่อเป็นองค์ความรู้อัน
สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาและจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน ในพื้นที่ 5 จังหวัด
ภาคใต้ตอนกลาง

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาศักยภาพผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว
แบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล ในด้านความ
พร้อมของสถานที่ ด้านความสะดวกของการ
เดินทาง ด้านสถานที่พัก ด้านสภาพแวดล้อม
ด้านสาธารณูปโภค ด้านความปลอดภัย ด้าน
กิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการ
ของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว
แบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล

3. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการของ
นักท่องเที่ยวชาวไทยในประเทศและชาวต่างชาติ
ที่มีต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้าน
เกาะและทะเล

4. เพื่อสำรวจพื้นที่และรวบรวมผลิตภัณฑ์
การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล
ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน และแหล่งที่มี
ศักยภาพจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

5. เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการ
วางแผนและพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแบบ
ยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล

6. เพื่อให้ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมใน
กระบวนการวิจัยเกิดความรัก ห่วงแหน ในอัต
ลักษณ์และทรัพยากรทางทะเลที่เป็นผลิตภัณฑ์
การท่องเที่ยวประจำท้องถิ่นของตนเอง

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยการเก็บ
ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีวิธีการ
ดังนี้ คือ 1) การสังเกตแบบเข้าไปมีส่วนร่วมใน
การท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์แบบยั่งยืนทางด้านเกาะ

และทะเล โดยเฉพาะในช่วงฤดูที่มีเทศกาลการท่องเที่ยว 2) การสำรวจ โดยสำรวจแหล่งการท่องเที่ยวผลิตภัณฑืแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล จากเอกสาร จากอินเทอร์เน็ต จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนการลงสำรวจพื้นที่จริงในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ 3) การจัดเวทีชุมชน โดยจัดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ โดยดำเนินการจังหวัดละ 1 ครั้ง 4) การจัดเวทีระดมความคิดเห็น รวมทั้ง 5 จังหวัด เพื่อเชื่อมโยงและหาแนวทางร่วมกัน 1 ครั้ง 5) การใช้แบบสอบถาม เพื่อสอบถามความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการพูดคุย สอบถามจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพผลิตภัณฑืและแนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว 3 ทะเล: ทะเลอันดามัน ทะเลสาบสงขลา และทะเลอ่าวไทยทำให้ทราบประเด็นสำคัญอย่างหนึ่งในพื้นที่คือเรื่องความรู้ ความเข้าใจและวิถีคิดเรื่องการท่องเที่ยวที่แบ่งออกเป็น 2 ขั้ว คือ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ โดยชาวบ้านในพื้นที่จำนวนมากมักให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในฐานะที่จะเป็นแรงกระตุ้นระบบเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นในชุมชน ในขณะที่ชาวบ้านจำนวนหนึ่งให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยให้

ความสำคัญกับการคงอยู่ของทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พร้อม ๆ กับการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ทั้งหน่วยงานราชการ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจเอกชนที่อยู่ในพื้นที่ก็เช่นเดียวกัน ที่มีวิถีคิดเรื่องการท่องเที่ยวที่เน้นไปในทางเศรษฐกิจ มีมุมมองต่อการท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญกับตัวเงิน ด้วยวิถีคิดที่แตกต่างกันทำให้การจัดการท่องเที่ยวทางทะเลใน 5 จังหวัด 3 ทะเลเป็นไปในลักษณะต่างทิศทางกัน เมื่อเป็นเช่นนี้โครงการวิจัยจึงพยายามหาจุดร่วมที่จะทำให้วิถีคิดทั้งสองฝ่ายสามารถไปด้วยกันได้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนกลุ่มต่าง ๆ นับว่ามีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หากมีการเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะทำให้การขยายตัวเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่เหล่านั้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เป็นไปได้อย่างดีโดยมีจุดหมายปลายทางที่สำคัญ คือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นในพื้นที่ 5 จังหวัด 3 ทะเล

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพผลิตภัณฑืการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล ในด้านความพร้อมของสถานที่ ด้านความสะดวกของการเดินทาง ด้านสถานที่พัก ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสาธารณูปโภค ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว

จังหวัดตรังเห็นว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตรังในภาพรวมทั้ง 8 ด้านอยู่ในระดับสูง แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเห็นว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตรังทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง จังหวัดสตูลนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเห็นว่าศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับสูง จังหวัดพัทลุงนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเห็นว่าศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับสูง จังหวัดสงขลานครินทร์นักท่องเที่ยวเห็นว่าศักยภาพการท่องเที่ยวทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวเห็นว่าศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 ด้านอยู่ในระดับสูง ส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเห็นว่าศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 ด้านอยู่ในระดับสูง จึงสรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้งสามทะเลมีศักยภาพการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แต่ละทะเลจะมีเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเป็นตัวของตัวเอง นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนมากรู้สึกประทับใจที่ได้เข้ามาเที่ยว

2. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว 5 จังหวัด มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกัน เช่น การเลือกสถานที่ท่องเที่ยว ระยะเวลาในการเข้ามาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยจะใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว 1-2 วัน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะใช้เวลาการท่องเที่ยวมากกว่า 4 วันขึ้นไป และด้านกิจกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยมาเพื่อ

พักผ่อน แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะเลือกทำทุกกิจกรรมทุกด้าน ๆ ที่แหล่งท่องเที่ยวจัดให้และที่ตนเองสนใจ

3. เปรียบเทียบความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยในประเทศและชาวต่างชาติ ที่มีต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทางด้านเกาะและทะเล ในด้านความพร้อมของสถานที่ด้านความสะดวกของการเดินทาง ด้านสถานที่พักผ่อนสภาพแวดล้อม ด้านสาธารณูปโภค ด้านความปลอดภัย ด้านกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมีความต้องการต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด แตกต่างกัน ปรากฏว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตรังมีความต้องการด้านสภาพแวดล้อมสูงสุด ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องการด้านความสะดวกของการเดินทางสูงสุด นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวจังหวัดสตูลต้องการด้านสภาพแวดล้อมสูงสุด แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นักท่องเที่ยวชาวไทยเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงมีความต้องการด้านความพร้อมของสถานที่สูงสุด แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องการด้านความสะดวกของการเดินทางสูงสุด ส่วนจังหวัดสงขลานครินทร์นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวมีความต้องการไม่แตกต่างกัน คือต้องการด้านสถานที่พักผ่อนสูงสุด จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวมีความต้องการด้านความสะดวกของการเดินทางสูงสุด

แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความต้องการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนสูงสุด

4. **ทะเลอันดามัน** แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ หาดปากเมง อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม พิพิธภณท์สัตว์น้ำ - หาดราชมงคล หาดฉางหลวง หาดยาว หาดหยงหลิง - หาดสั้น การท่องเที่ยวทะเลตรัง (เกาะม้า เกาะเชือก - เกาะแหวน เกาะไหง เกาะมุก - ถ้ำมรกต เกาะกระดาน เกาะแหวน เกาะลิบง เกาะรอก) เกาะสุกร ถ้ำเจ้าไหม - ถ้ำเจ้าคุณ แหลมตันหยงโปและหาดทรายขาว อุทยานแห่งชาติตะรุเตา หมู่เกาะอาดัง - ราวี สถานที่ท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเกาะลิคิเล็กและเกาะบุโหลนเล

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคตพื้นที่อันดามัน ได้แก่ แหลมไทร เกาะตะเกียง ในจังหวัดตรัง และหมู่เกาะบุโหลน เกาะเขาใหญ่ - ปราสาทหินพันยอด หมู่เกาะลิคิ ในจังหวัดสตูล

ทะเลสาบสงขลา แหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่สำคัญคือ ทะเลน้อยและหาดแสนสุข ลำปำ ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง และการท่องเที่ยวเกาะยอ ในพื้นที่จังหวัดสงขลา

แหล่งที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเลอย่างยั่งยืนในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา ได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์พัทลุง แหลมจองถนนหรือเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวง ในจังหวัดพัทลุง และ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ (คูขุด) ในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ทะเลอ่าวไทย แหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญคือ หาดสมิหลา ในจังหวัดสงขลา อุทยานแห่งชาติหาดขนอมหมู่เกาะทะเลใต้ อ่าวขนอม หาดในเพลา หาดหน้าด่าน หาดในเปร็ด อ่าวท้องหยี เขาพลายดำ เขาพลายดำ หาดหินงาม หาดคอเขา (หาดปิติ) ในจังหวัดนครศรีธรรมราชตอนบน

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเลอย่างยั่งยืนในทะเลอ่าวไทย คือ แหลมตะลุมพุก ในบริเวณอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช และหาดทรายแก้วในจังหวัดสงขลา

5. **แนวทางการพัฒนาระดับพื้นที่** เป็นแนวทางที่ชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยชุมชนเอง ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การสร้างกลุ่มและเครือข่ายการท่องเที่ยวทางด้านเกาะและทะเลกับแหล่งท่องเที่ยวด้านอื่น การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว 3 ทะเล สร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว และการพัฒนาระบบสื่อความหมายการประชาสัมพันธ์และการบริการ

แนวทางการพัฒนาระดับนโยบาย เป็นแนวทางที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ให้มีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพภายในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การสร้างสาธารณูปโภคให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม การอบรมชุมชนให้มีความพร้อมกับการท่องเที่ยว การกำหนดนโยบายและมาตรการที่

เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นของรัฐบาล เช่น อุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ควรพัฒนาระบบการบริการอย่างเหมาะสมและให้ชุมชนมีส่วนร่วม

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ 5 จังหวัด 3 ทะเลสามารถทำได้เหมาะสม ชุมชนจำเป็นต้องแสดงบทบาทและร่วมพลังกันอย่างเข้มแข็ง หากมีการวิจัยครั้งต่อไป ควรให้ความสำคัญกับชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัด 3 ทะเล โดยเฉพาะในประเด็นวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพราะบุคลิกภาพของคนในพื้นที่และมุมมองของคนภายนอกจำนวนไม่น้อยมองว่าบุคลิกภาพของคนนครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา ไม่เหมาะที่จะทำงานด้านบริการตามแนวทางการท่องเที่ยวที่เน้นเชิงธุรกิจ การศึกษาวิจัยต่อไป ควรแสวงหาความเหมาะสมในเรื่องการท่องเที่ยวและบุคลิกภาพของคนในพื้นที่แห่งนี้

อีกประเด็นหนึ่งที่สมควรนำมาอภิปรายไว้ในส่วนสรุปเพื่อให้เกิดการจุดประกายความคิด คือ การศึกษากลุ่มหรือเครือข่ายชุมชนที่มีความเข้มแข็งแล้วระดับหนึ่ง เพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ 5 จังหวัด 3 ทะเล

จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและหลักการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการจัดการท่องเที่ยวลักษณะนี้ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขคุณธรรมและ

ความรู้ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตไว้ให้แก่ประชาชนของพระองค์ การพัฒนาต่าง ๆ รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้แนวคิดเช่นนี้ จะส่งผลต่อความยั่งยืนของทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ ความสมบูรณ์และยั่งยืนของทรัพยากรย่อมส่งผลให้ผู้คนในพื้นที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งการร่วมมือกันดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นไว้ให้ยาวนานจนถึงคนรุ่นหลัง ทรัพยากรที่มีความสมบูรณ์และยั่งยืนไม่ได้มีประโยชน์ในเชิงการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ยังมีประโยชน์เชื่อมโยงไปยังเรื่องอื่น ๆ เป็นลูกโซ่และโยงใยต่อกัน เช่น การที่ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังร่วมมือกันดูแลรักษาห้วยทะเลไว้ได้ทำให้พะยูนเข้ามาอาศัย เมื่อพะยูนเข้ามาอาศัยทำให้เรือขนาดใหญ่หรือประมงพาณิชย์ไม่เข้ามาหากินในพื้นที่เพราะกลัวว่าจะส่งผลกระทบต่อพะยูน ส่งผลให้มีสัตว์ทะเลจำนวนมากขึ้น มีปะการังสมบูรณ์ มีป่าชายเลนสมบูรณ์ มีนักท่องเที่ยวเข้ามามาก ชาวบ้านอาศัยความสมบูรณ์ทางทะเลในการทำมาหากิน ในบางช่วงเวลาก็เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น โดยสรุปการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ มีเหตุผล ซึ่งจะนำมาซึ่งการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หากชุมชนใน 5 จังหวัดสามารถจัดการกับทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนได้ตามศักยภาพ

และความเหมาะสมแล้วย่อมส่งผลต่อวิถีชีวิตที่ดีขึ้นของผู้คนในชุมชนเหล่านั้น และหากชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศสามารถจัดการกับทรัพยากรของตัวเองได้อย่างเหมาะสมแล้วสังคมไทยจะมีความมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2537). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในงานท่องเที่ยว*

นานาชาติ 12-21 2537 ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์. กรุงเทพฯ : รัศมีสิ่งแวดล้อมกับมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว.

กวี วรกวิน และคณะ. (2548). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวประเทศไทย. กรุงเทพฯ :*

พัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว.)จำกัด.

จิราภรณ์ คชเสนี. (2540). *มนุษย์กับ*

สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลกาญจน์ ฮาชนนารี. (2542). *การบริหารจัดการ*

เชิงธุรกิจและผลจากการประกอบธุรกิจร้านอาหาร ของกลุ่มสตรี : ศึกษากรณีบ้านน้อย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชุตินา จินดาพล. (2544). *ศักยภาพในการ*

พึ่งตนเอง : กรณีศึกษาชมรมชาวประมงพื้นบ้านตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนา

ชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

แซน ชื่นศิวา. (2538). *การมีส่วนร่วมของ*

ประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอไพรีบิ่ง จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร. (2542). *อำนาจ ความรู้*

ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่นวาทกรรมการพัฒนา. กรุงเทพฯ : วิทยาษา.

เดาวัลย์ นันทาทิวัฒน์. (2520). *หลักการจัดการ.*

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ทรงศักดิ์ พิริยะกฤติ. (2543). *องค์การและการ*

จัดการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิวัฒน์ รัตนเกตุ. (2542). *การศึกษาศักยภาพของ*

พื้นที่และความพร้อมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษา : อ่างเก็บน้ำคลองระโงกจังหวัดระยอง. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2541). *ประเทศไทย:*

ยุทธศาสตร์ในการเผชิญวิกฤตโลก ในยุทธศาสตร์ ประเทศไทย 1999- 2000. พิทยา ว่องกุล(บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ :

- อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พลีลิตซ์ซิ่ง จำกัด
มหาชน.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2531). *หลักการจัดการ*.
กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นาคม ธีรสุวรรณจักร. (2541). *ความคิดเห็นของ
ประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมใน
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูมิศึกษา :
อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี*. ปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิคม จารุมณี. (2536). *การจัดการอุตสาหกรรม
บริการ*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นิพล เชื้อเมืองพาน. (2542). *แนวทางการจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ ภูมิศึกษา : วนอุทยานภูชี้ฟ้า
จังหวัดเชียงราย*. ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหาร
สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
มหิดล.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการ
ท่องเที่ยวไม่มีวันตายของประเทศไทย*.
กรุงเทพฯ : ซี.พี.บุ๊คสแตนดาร์ด.
- ปฐพี อากมานนท์ มอนซอน และคณะ. (2531).
*การท่องเที่ยวเดินป่า : ผลกระทบต่อ
สภาวะแวดล้อมและประชาชนใน
ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทย.
- พรหมเมธ นาคมทอง. (2539). *การท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์*. สถาบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปทุมวัน
กรุงเทพฯ.
- พระมหาสุทิตย์อุปถัมภ์. (2541). *ศักยภาพของ
ชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี :
เส้นทางสายลำน้ำกก จังหวัดเชียงใหม่-
เชียงราย*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2537). *องค์การและการ
จัดการ*. กรุงเทพฯ :
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พิกุล สิทธิประเสริฐกุล. (2543). *การจัดการการ
ท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ภูมิศึกษา :
อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน*.
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิรศิษฐ์ สมแก้ว. (2540). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ทำอย่างไรถึงจะได้ผล*. อัดสำเนา.
- พุทธชาติ ละอองมณี. (2544). *ศึกษาสภาพและ
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัด
สงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมณี. (2525). *การพัฒนาชุมชน*.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ราไพ แก้ววิเชียร. (2542). (บทคัดย่อ). *หลักสูตร
ฝึกอบรมเรื่องการอนุรักษ์คลองสำหรับ
เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล จังหวัด
นนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์

- มหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม,
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรรณพร วณิชานุกร และคณะ. (2541). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : บริพันธ์การพิมพ์.
- วรรณางศ์วานิช. (2539). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2528). *การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน*. อัดสำเนา.
- วินัย วีระพัฒนานนท์. (2537). *สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2541). *การบริหารการตลาดสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- เสกสรรค์ ยงวนิชย์. (2536). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ : อัมพรพิทยา.
- โสธยา หอมชื่น. (2539). *ทรรศนะของโอเพอร์เรเตอร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเมืองไทย*. ใน *จุลสารการท่องเที่ยว*, 15 (2).
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2540). *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ*. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สมชาย เลียงพรพรรณ. (2547). *การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา*. ภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมยศ นาวิการ. (2537). *การบริหารและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- สร้อยดี อาสาสรรพกิจ. (2542). *การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรศักดิ์ ชูณรงค์. (2540). *ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ศึกษากรณีแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุกัลยา วรรณสมบัติ. (2543). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). *การพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เสรี วังส์ไพจิตร. (2534). *จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ชนวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- อรัญญา สุวรรณดี. (2538). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการท่องเที่ยวแก่งคุดคู้ บ้านน้อย ตำบลเชียงคาน อำเภอ*

เขียงคาน จังหวัดเลย. ปริญญาโท
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

อุดม เขยกิจวงศ์และคณะ. (2548). *การท่องเที่ยวเชิง
นิเทศ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงดาว*

Andrew J. Dubrin. (1994). *Essentials of
Management (3 ed)*. South-Western
Publishing, Ohio.

Courtland L. Bovee, and others. (1993).
*International Edition Management. (4
ed)*. New York : Mc Graw-Hill Inc.